

**Lect. dr. Reinhold Gestrich,
Universitatea din Ludwigsburg, Germania**

ISTORIA LUCRĂRII FILANTROPICE (DIACONIEI), ÎN BISERICA LUTHERANĂ DIN GERMANIA

***Abstract:** The present study introduces us to the history of the philanthropic work of the Lutheran Church from Germany. Today, one of the most dynamic Churches regarding philanthropy, the Lutheran Church has already a tradition of over three centuries in this sacred step. This study demonstrates that the ardor of faith opens people's hearts, draws them together and unites them in a holy work, that of helping the person who is suffering. The gallery of the faces of some philanthropist ministers and promoters of philanthropy, as well as elements of monography from the history of a philanthropic institution from Germany, offers to the Romanian Orthodox social theology possible models of good practice.*

***Keywords:** philanthropy, deacony, social projects, philanthropic work, philanthropic institutions.*

Nu se poate imagina o Biserică fără filantropie!

Biserica Evanghelică din Germania, ca și Biserica Ortodoxă din România, n-a fost niciodată fără filantropie / diaconie, adică fără îngrijirea bătrânilor, a săracilor, a bolnavilor. Dar, în Biserica Lutherană au existat perioade mai bune sub acest aspect, când filantropia a primit impulsuri deosebite, de pildă în secolul pietismului, adică aproximativ din anul 1700 sau din vremea primei industrializări după anul 1800. Pietismul apusean este „o mișcare de trezire“ creștină, o mișcare de reînnoire în societate, de credință interioară, personală. În Germania pietismul a luat ființă cam la 1700, s-a îndreptat contra așa-zisei „ortodoxii luterane“, timp în care credința a fost prea academică, intelectuală, enoriașii neavând parte în mod viu de bunurile Creștinismului. În pietism inimile oamenilor s-au trezit, s-au deschis și credința s-a umplut cu sentimente și emoții de iubire; iubire

către Dumnezeu, prin Fiul Său Iisus Hristos și iubire către frații și surorile din jur, mai ales către cei aflați în necazuri și nevoi. Dar calitatea aceasta din doctrina pietismului se împreunase cu o anumită formă de severitate și antiliberalitate în ceea ce privește folosirea Sfintei Scripturi și comportamentul de zi cu zi al creștinilor. Mișcarea pietistă a crescut și a avut influență peste tot, chiar și în familiile regilor din Germania. August Herrmann Francke, în orașul Halle, era un părinte evanghelic, fondator al mișcării de trezire în Biserica Evanghelică, membrul unui grup philadelphic din Saxonia. El a ctitorit circa 1.700 de școli pentru copiii săraci și a scris cărți despre pedagogie creștină și munca socială. Cu ideile sale pietiste, în același timp influențate de iluminism, Francke a devenit aproape la fel de celebru ca Luther, care trăise cu 150 de ani mai devreme. Profitul din vânzarea cărților și succesul de „fundraising“ (strângerea banilor) prin rugăciune era așa de mare, că Francke a fost în stare să ridice multe clădiri, la sfârșit ridicând un întreg mic oraș. Banii au venit de la oameni simpli, de la burghezie, de la nobilime și de la administrația regilor. Fundația Francke, în Halle, a crescut mult, având școli și licee, facultăți pedagogice și teologice. Partea pietismului lui Francke care nu a fost așa de bună o constituiau metodele pedagogice pe de o parte sociale, pe de altă parte severe, stricte. Fiindcă „praxis pietatis“ însăși a fost strictă, severă, copiii nu aveau voie să se joace, să aibă vacanțe, să facă muzică sau sport. Vreau să menționez aici: până astăzi, în secolul nostru avem o oarecare tensiune între lutheranii pietiști și lutheranii mai liberali. Clădirile ctitorite de fundația August Herrmann Francke în orașul Halle, astăzi sunt patrimoniu mondial cultural al UNESCO.

Johann Friedrich Oberlin

O sută de ani mai târziu, circa la anul 1800, este de menționat părintele J.F. Oberlin, care a muncit într-un sat foarte sărac, lângă Strasbourg. Oberlin a căutat parohia cea mai mizerabilă, fiindcă a fost un creștin pietist care și-a închinat viața lui Dumnezeu cu un fel de convertire în tinerețea sa. Atunci, la începutul secolului al XIX-lea, se întâmplase în Europa de Vest o primă explozie a populației, asemănătoare cu cea de astăzi din Africa, legată de mizeria din orașe și sate. În plus, aceasta era vremea războaielor lui Napoleon, care au devastat așezarea și așa destul de precară economic

a oamenilor din toată Europa. În anul 1818 s-a declanșat o foamete. În situația aceasta, Oberlin a ajutat enoriașii și a devenit celebru în scurt timp pentru diferite fapte, care nu erau foarte bisericesti: în grădina parohiei a cultivat pomi și peri și fructele le-a dat familiilor, a împărțit poienile bisericii și i-a învățat pe țărani cum se poate munci câmpul cu succes mai mare, a introdus unelte pentru arat și semințe mai bune, a făcut străzi și poduri, a fondat un fel de cooperativă țărănească, a ridicat o casă de amanet și de credit, a fost un fel de medic și un farmacist pentru enoriașii săi, a înființat două fabrici (una un fel de torcătorie, alta de țesătorie). Pentru geniul său universal a devenit celebru și a primit vizite de peste tot. Cel mai important, Oberlin a adunat copiii aflați în sărăcie, îmbrăcați în zdrențe, de pe stradă și a fondat școli pentru copiii mici; astfel a devenit fondator de „Kindergarten“ (cuvântul german pentru „grădiniță“, Kindergarten, a intrat în limba engleză, și astfel Oberlin a făcut istorie). Femeile care au muncit acolo, în grădinițe, realizând un câștig mic, purtau titlul de „diaconițe“. După Oberlin a fost numit un oraș în America, au fost numite mai multe universități, o sută de spitale și un număr mare de instituții bisericesti, în toată lumea. Până astăzi, casa parohială modestă din satul lui Oberlin, de lângă Strasbourg, este un obiectiv pentru pelerinaje.

Johann Hinrich Wichern

Părintele Wichern este de pomenit între cei care au un loc sigur în istoria Germaniei. Intrăm acum în perioada de început a industrializării, în vremea mașinilor de aburi, care au revoluționat toată lumea. În prima jumătate a secolului al XIX-lea, în anul 1833, Johann Hinrich Wichern a fondat o casă de salvare în Hamburg, unde a invitat copii care proveneau din familii de șomeri, copii pe care Wichern i-a găsit dezordonați, neîngrijiți, abandonați, analfabeți. A ridicat alte case de salvare pentru ucenici și calfe, care nu aveau bani deloc, fiindcă în vremurile acestea formarea în fiecare meserie se plătea. Wichern a mai făcut case pentru tinerii eliberați din pușcărie. La sfârșit avea un sat întreg pentru munca sa socială. Fiecare casă avea 10 locatari, copii, tineri și un cuplu de părinți, care au fost numiți „diaconi“. Foarte modern, ca în SOS-Kinderdorf! Semnificația și celebritatea de pastor, Wichern le-a spus deosebit în spațiul public când a început să lupte în toată Germania pentru așa-numita „misiune inter-

nă“, o organizație socială a Bisericii, menită să îndrume toate parohiile spre dezvoltarea lucrării filantropice. Expresia „misiunea internă“ câștigă semnificație dacă ne dăm seama că secolul al XIX-lea a fost secolul marii „misiuni externe“ și al colonialismului. Cu multă osteneală, Wichern a lucrat pentru a crea o legătură între ajutorul social și misiunea religioasă evanghelică, în Germania. De aceea, el a ales sintagma „misiune internă“. După cum știm cu toții, în prima revoluție industrială a apărut fenomenul maselor expropriate. Milioane de cetățeni trăiau în mizerie. Societatea s-a dezintegrat, mulți muncitori au renunțat la religia strămoșilor. Wichern și-a dat seama că masele de săraci ar fi pierdute pentru Evanghelie, ar cădea în proletariat ateu, dacă Biserica nu se schimbă radical. Biserica evanghelică însăși era burgheză, în mâna fabricanților capitaliști, a boierilor, a nobililor și regilor. În situația aceasta – nu e nevoie de menționat – în anul 1848, Karl Marx a publicat lucrarea „Das Kapital“, o carte antireligioasă. După pilda lui Wichern însă, în scurt timp, în toată Germania s-au dezvoltat „casele de salvare“ asemănătoare cu Hamburg, și „Misiunea internă“ a devenit o organizație puternică a Bisericii, astăzi numindu-se „Diakonisches Werk“, expresie care înseamnă „lucrare și organizație diaconală a Bisericii Lutherane“.

Gustav Werner

Epuizăm lista numelor cu un al patrulea „părinte“, care a fost un german din sud. Străbunica mea a colaborat personal cu Gustav Werner, în lucrarea de îngrijire a orfanilor pe care i-a găsit pe stradă, în același timp cu Hinrich Wichern, adică în anul 1840. Gustav Werner a spus: „*Un creștinism care nu devine faptă, nu are nici o valoare*“. Părintele Werner a încercat să fie un tată pentru 100 de orfani, întemeind case pentru orfani și strângând bani pentru înființarea a două fabrici care există până astăzi: o fabrică pentru construirea mașinilor de produs hârtie și o fabrică de hârtie. Instituția lui Gustav Werner s-a numit „Bruderhaus“, „casa fraternală“. Și numele acesta este astăzi numele unei organizații mari pentru îngrijirea persoanelor cu handicap mental, în orașul Reutlingen, lângă Tübingen. Multe persoane cu handicap sunt angajate ca muncitori în fabrica de hârtie a lui Gustav Werner.

Înființarea ordinelor pentru diaconițe

În secolul al XIX-lea tradiția filantropică a scos la iveală o altă „floare“ a lucrării Bisericii Lutherane: ordinele diaconițelor evanghelice, ale femeilor care și-au închinat viața lui Iisus Hristos, prin îngrijirea bolnavilor și bătrânilor, în orașe mai mari. În scurt timp s-a dezvoltat un număr mare al ordinelor femeilor credincioase care au trăit în comunități spirituale, necăsătorite, sub un fel de stareță, în așa-numitele „case maternale“, pe lângă care au fost ridicate spitale mari. Femeile-diaconițe au trăit și au muncit fără bani; ordinul lor însă a adunat bani, pentru construirea spitalelor. Numele purtat de fiecare femeie era „diaconița N“. Ordinele diaconițelor s-au dezvoltat mereu și s-au unit în multe asociații și, până în 1950, aveau o sută de mii de membre. S-a dezvoltat și o diaconie masculină, dar de regulă, diaconii au fost căsătoriți, au muncit și muncesc în parohii, în școli, în îngrijirea sufletelor, în case pentru handicapați etc. În orice oraș mai mare din Germania găsim, până astăzi, un „Diakonissen-Krankenhaus“, adică un spital modern, proprietate a organizației diaconițelor. Este păcat însă că surorile care muncesc acolo, nu mai sunt îmbrăcate în port călugăresc, cum au fost altădată, până în anul 1950.

O remarcă despre legătura dintre Stat și munca diaconală din Biserică

Înainte de 1880, societatea avea nevoie într-o foarte mare măsură, de implicarea filantropică a Bisericii, căci din partea administrației statului nu au existat munca socială sau ajutor financiar pentru persoane nevoiașe. În bugetul german pentru 2012, cheltuielile sociale sunt aproape 50% din toate cheltuielile, altă dată însă, până la Bismarck, nu a existat sprijin pentru șomeri sau săraci, nu a existat pensie sau asigurare pentru vreme de boală. Datorită muncii mișcărilor sociale, bisericesti și a partidelor social-democratice și comuniste, administrația germană a înființat un sistem de impozite, cu care statul a fost în stare să înceapă înființarea de asigurări sociale și a unui sistem de pensie, pentru cetățeni, din anul 1880. Am spus că statul, înainte de 1880, era foarte recunoscător pentru munca socială creștină, pentru organizațiile filantropice bisericesti. Astăzi, în anul 2012, statul ar fi în stare să organizeze tot ce este nevoie din partea sa, singur. Însă, în democrație avem un sistem de societate civilă, cu sute și mii și zeci

de mii de organizații, care participă la susținerea vieții cetățenilor. Așa că, până astăzi, statul recunoaște instituțiile sociale care sunt organizate de către asociațiile civile, instituțional – sociale, bisericesti și nebisericesti.

Dezvoltarea diaconiei / filantropiei în secolul XX

Înainte de Primul Război Mondial, Europa a trecut printr-o a doua revoluție tehnico-industrială. A fost perioada de progres pentru tehnica și tehnologia de producere a armelor și a dotărilor de aviație militară și marină. La sfârșit – circa 80 de milioane de oameni au fost uciși în cele două războaie. După cel de-Al Doilea Război Mondial a venit o a treia revoluție industrială, cu tractor, automobil, răcitor, telefon, televizor, computer, revoluția aceasta fiind urmată de un mare succes industrial și de o bunăstare a cetățenilor, nemaipomenită în Europa de Vest. Cu bunăstarea cetățenilor, progresul medical, turismul în orice țară și petrecerea timpului prin massmedia, a venit secularizarea. Credința creștină a pierdut din putere și Bisericile au pierdut influența lor spirituală, benefică, asupra omului. Cu imigranții din Europa de Sud s-a dezvoltat o societate multiculturală, unde credința trebuie să fie privată și statul să fie neutral și secular. Totuși, organizațiile diaconice și instituțiile filantropice nu au încetat să participe la viața socială. Dimpotrivă, prin talentul de organizare (care este o parte a caracterului german – cu avantaje și dezavantaje), a început stadiul de instituționalizare a muncii diaconice. Astăzi nu mai avem femei care aderă de bună voie la un ordin al diaconeselor. Ce avem, sunt organizații mari, instituții cu multe ramuri și filiale, asociații diaconice foarte puternice, cu un număr mare al angajaților, se poate în total, între 300.000 și 400.000. Am zis că statul recunoaște și prețuiește organizațiile care sunt purtătoare de muncă socială, rămânând într-un fel autonomie, independente. De asta avem organizații, instituții, asociații catolice și evanghelice, social-democratice, și de cruce roșie, și de orice fel de altă confesiune sau de altă tradiție, chiar ne-religioasă. Organizațiile acestea, care sunt – cum spunem în limba germană – purtătoare ale unor instituții diaconice / filantropice, lucrează într-o cooperare strânsă cu statul. Statul face tarife pentru pacienți și angajați. Statul dă garanția că persoanele care nu pot să plătească, de pildă în casele bătrânelor, pot trăi acolo după tarif, la fel de bine, așa că salariul angajaților este asigurat. Cu bugetul de stat avem un sistem de aju-

tor public, care poate, nu știu, este un exemplu, un model pentru „welfare“, „Wowfahrt“ („bună practică“) în lume. Niciodată sănătatea și bătrânețea n-au fost sprijinite și îngrijite ca astăzi. La un preț mare! La acest preț, inițiativa creștină personală, fapta socială care se naște din iubire personală se evaporează însă într-un sistem administrativ aproape anonim. Germania are un sistem filantropic general care funcționează parcă fără angajamentul cetățenilor. În Biserica Germană Evanghelică ne dăm seama de pericolul instituționalizării. Și totdeauna Biserica încearcă să stimuleze conștiința publică, pentru lucrarea filantropică. Diakonia face publicitate în orice gară și la televizor, pentru „Brot für die Welt“ („săracii din lumea a treia“), „Katastrophenhilfe“ („cataclismele de pe plan internațional“), pentru sarcini diaconale în țară. Diaconia vrea să rămână în contact cu parohiile, care trebuie să caute terenuri, unde ele însele, pot să ia inițiative diaconice filantropice. Diaconia are nevoie de persoane care fac servicii voluntare. Eu sunt membru al „Landeskirche Württemberg“, din Germania de Sud. În regiunea mică Württemberg între Stuttgart și Elvetia sunt 2.000 instituții diaconice, unde sunt angajate 40.000 de persoane. În Germania 400.000 de persoane muncesc pentru 270.000 oameni care au nevoie de îngrijire: bătrâni, copii, tineri, handicapați, oameni cu boli care provin din diverse patimi etc.

Avem o sută de servicii de consiliere pentru șomeri, oameni fără adăpost, oameni îndatorați, oameni cu boli de mâncare (anorexie/bulimie), pentru migranți, refugiați. Avem diaconi în pușcărie și aeroporturi și diaconițe în case unde sunt îngrijite mamele epuizate, aduse acolo pentru vacanță și recreare. În statutul pentru organizația „Diakonisches Werk“ din Germania, instituție națională, putem citi: *„Biserica are datorია, de a mărturisi iubirea lui Dumnezeu pentru lume, în Iisus Hristos, tuturor oamenilor. Diaconia sau filantropia este o formă, o expresie de mărturisire a acesteia. Ea încercă să ajute semenii în nevoile pentru trup sau pentru suflet sau în situații de nedreptățire socială. Diaconia mai încercă să lupte împotriva cauzelor acestor situații de nevoie socială. Diaconia se îndreaptă în mod ecumenic către creștini și necreștini. Înstrăinarea de Dumnezeu este problema cea mai gravă, iar cea mai importantă lucrare este aceea de mântuire a sufletelor; acordarea de ajutor pentru bunăstarea lumescă este total separabilă de prima lucrare. Diaconia este propovăduirea evanghelică și fapta socială, filantropică, amândouă împreunate, pentru un ajutor integral, total“.*